

การเตรียมความพร้อมของชุมชนสำหรับรองรับการท่องเที่ยวโดยชุมชน ตำบลน้ำหวาน อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย

Community Preparation to Accommodate Community-Based Tourism in Nam
Man Subdistrict, Mueang Loei District, Loei Province

วิชญ์ มะลิตัน¹ และ วิริยา เพียรไทย^{2*}

Wich Maliton¹ and Wiriya Pianthai^{2*}

¹สาขาวิชาพัฒนาศักยภาพ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย จ. เลย 42000

¹Social Development, Faculty of Humanities and Social Sciences, Loei Rajabhat University, Loei 42000, Thailand

²สาขาวิชาการพัฒนาชุมชน คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย จ. เลย 42000

²Community Development, Faculty of Humanities and Social Sciences, Loei Rajabhat University,
Loei 42000, Thailand

*Corresponding author: E-mail: wiriya.p3@gmail.com

(Received: May 1, 2024; Revised: October 16, 2024; Accepted: December 6, 2024)

Abstract: This research aims to study the essential needs and processes in preparing the community to accommodate community-based tourism in Nam Man Subdistrict, Mueang Loei District, Loei Province. The research used a mixed-method approach, employing questionnaires as a tool. The population consisted of 4,040 residents of Nam Man Subdistrict. A sample of 357 people was selected using Krejcie and Morgan's table, with simple random sampling. Data analysis was performed using mean scores, standard deviation, and modified PNI value. The study of the preparation process was divided into four stages: (1) Decision-making using the Appreciation-Influence-Control (AIC) process; (2) Implementation through action research; (3) Benefit assessment via focus group discussions; and (4) Evaluation through workshops. The research findings indicate that the essential needs for tourism preparation highlight benefits as the primary need, with a modified PNI value of 0.93. Regarding the preparation process, the stages were 1) Decision making, 2) Implementation, 3) Benefits, and 4) Evaluation. It was found that readiness should be developed in three key areas: (1) tourist site readiness, (2) community product preparation, and (3) accommodation or homestay preparation.

Keywords: Preparedness, community empowerment, community-based tourism, tourism needs

บทคัดย่อ: งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความต้องการจำเป็นและกระบวนการในการเตรียมความพร้อมของชุมชนสำหรับรองรับการท่องเที่ยวโดยชุมชนตำบลน้ำหวาน อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย ใช้การวิจัยแบบผสมวิธีเครื่องมือคือ แบบสอบถาม ประชากรคือ ชาวบ้านตำบลน้ำหวาน 4,040 คน เลือกกลุ่มตัวอย่างจากการเปิดตารางของเครจซี่และมอร์แกน กลุ่มตัวอย่างจำนวน 357 คน ใช้การสุ่มอย่างง่าย วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่า PNI modified ส่วนการศึกษากระบวนการในการเตรียมความพร้อมแบ่งเป็น 4 กระบวนการคือ 1) Decision making: กระบวนการ Appreciation-Influence-Control (AIC) 2) Implementation: วิจัยเชิงปฏิบัติการ 3) Benefits: ใช้การสนทนากลุ่ม 4) Evaluation: ประชุมเชิงปฏิบัติการกลุ่มเป้าหมาย ใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติพรรณนา และค่าร้อยละ ผลการวิจัยพบว่าความต้องการจำเป็นใน

การเตรียมความพร้อมรับการท่องเที่ยวที่มีความต้องการจำเป็นพบว่า ด้าน Benefits พบเป็นลำดับแรก ค่า PNI modified = 0.93 ด้านกระบวนการในการเตรียมความพร้อม ระยะที่ 1 Decision making ระยะที่ 2 Implementation ระยะที่ 3 Benefits และระยะที่ 4 Evaluation พบว่าควรเตรียมความพร้อมใน 3 ด้านคือ 1) การเตรียมความพร้อมของสถานที่ท่องเที่ยว 2) การเตรียมสินค้าชุมชน 3) การเตรียมความพร้อมบ้านพักหรือโฮมสเตย์

คำสำคัญ: การเตรียมความพร้อม การเพิ่มศักยภาพชุมชน การท่องเที่ยวโดยชุมชน ความต้องการจำเป็นในการท่องเที่ยว

คำนำ

การท่องเที่ยวชุมชนของประเทศไทย มีมุมมองเห็นชุมชนเป็นสินค้าและบริการที่เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวไปเยี่ยมชม เน้นการพัฒนาเศรษฐกิจ แต่การท่องเที่ยวโดยชุมชนต้องมียุทธศาสตร์การบริหารจัดการมาช่วยพัฒนา (Choibamroong, 2021) สอดคล้องกับแนวคิดการเตรียมความพร้อมชุมชนที่ต้องค้นหาศักยภาพ ข้อจำกัดของชุมชน รวมถึงการพัฒนาขีดความสามารถของคนทำงาน ให้สามารถรองรับการท่องเที่ยวได้ โดยไม่เกี่ยงขีดความสามารถในการรองรับของชุมชน (Dechtongkam, 2021) ชุมชนและวัฒนธรรมท้องถิ่นโดยการท่องเที่ยวในรูปแบบนี้ช่วยกระจายรายได้ลงสู่ประชาชนในระดับรากหญ้าแล้วยังช่วยส่งเสริมการพัฒนาคนในชุมชนให้ตระหนักถึงความสำคัญของถิ่นอาศัย ภูมิใจในวัฒนธรรมของตนเอง ซึ่งสามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตและสร้างรายได้อย่างทั่วถึง (Sriget, 2022)

จังหวัดเลยภายหลังการแพร่ระบาดโควิด 19 ในกระบวนการวิถีชีวิตใหม่ได้กำหนดวิสัยทัศน์ว่าเป็นเมืองน่าอยู่ เมืองแห่งการท่องเที่ยวการค้าและการลงทุนภายใต้การพัฒนาอย่างยั่งยืน เนื่องจากลักษณะภูมิประเทศที่มีทรัพยากรธรรมชาติที่โดดเด่น มีแหล่งท่องเที่ยวสวยงาม ที่สำคัญจังหวัดเลยมีการท่องเที่ยว โดยใช้อัตลักษณ์ชุมชนผ่านกิจกรรมและประเพณีระดับจังหวัด และยังปรับเปลี่ยนผสมผสานเพื่อสร้างจุดขายทางการท่องเที่ยว ทำให้จังหวัดเลยเป็นสถานที่ที่นักท่องเที่ยวเดินทางมาเที่ยวจำนวนมาก (Srisa-ard, 2013) ตำบลน้ำหมาน อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย อยู่ห่างจากอำเภอเมือง

เลย ประมาณ 5 กิโลเมตร มีเนื้อที่ทั้งหมด 45,625 ไร่ มี 6 หมู่บ้านได้แก่ บ้านไร่ม่วง, ห้วยหลวงไซ, บ้านโป่งเปี้ย, บ้านสำน, บ้านห้วยสี่เสียด และบ้านไร่ม่วง ได้ ประชากรทั้งหมด 4,040 คน จากงานวิจัยของ Kongsorn et al. (2023) พบว่าตำบลน้ำหมาน มีทรัพยากรธรรมชาติอุดมสมบูรณ์แห่งหนึ่งในจังหวัดเลย โดยเฉพาะอ่างเก็บน้ำห้วยน้ำหมานที่ไม่ใช่เพียงอ่างเก็บน้ำสำหรับประชาชนในพื้นที่ในหน้าแล้งเพื่อไว้ใช้ทำเกษตรกรรมเท่านั้น ประชาชนในพื้นที่ยังนำมาพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวด้วยการล่องแพที่มาจากทั้งในและนอกจังหวัดเดินทางมาท่องเที่ยว แต่เมื่อเกิดสถานการณ์โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ที่ผ่านมามีคนที่ไม่มาท่องเที่ยวเริ่มน้อยลง ทำให้คนในชุมชนยังต้องการการพัฒนาการท่องเที่ยวให้สามารถยกระดับเศรษฐกิจชุมชนเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่ การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวชุมชนที่เป็นเมืองรองให้นักท่องเที่ยวพักผ่อนรองรับการท่องเที่ยวแบบเนิบช้า (slow travel) ก่อนการเดินทางไปท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่เชียงคาน ภูเรือ และด่านซ้ายต่อไป ซึ่งเป็นสิ่งที่ชาวบ้านทำจนเป็นปกติวิสัยที่เรียกว่าวิถีชุมชน แต่แค่เพียงขาดการเตรียมความพร้อมให้ชุมชนเกิดความมั่นใจในตนเองที่จะนำไปสู่การพัฒนาโดยเฉพาะการพัฒนาด้วยกระบวนการแบบ soft power ที่เป็นดังพลังเงียบแต่มีประสิทธิภาพสูง และความต้องการจำเป็นในการเตรียมความพร้อมของชุมชนสำหรับรองรับการท่องเที่ยวโดยชุมชนตำบลน้ำหมาน อย่างไร

ดังนั้นการวิจัยเรื่องการเตรียมความพร้อมชุมชนสำหรับรองรับการท่องเที่ยวโดยชุมชนของ

ตำบลน้ำหมาน อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย มีวัตถุประสงค์ประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาความต้องการจำเป็นในการเตรียมความพร้อมของชุมชนสำหรับรองรับการท่องเที่ยวโดยชุมชนตำบลน้ำหมาน อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย และ 2) ศึกษากระบวนการในการเตรียมความพร้อมของชุมชนสำหรับรองรับการท่องเที่ยวโดยชุมชนตำบลน้ำหมาน อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย ผู้วิจัยจึงใช้การวิจัยแบบผสมวิธี (mixed method) ที่เน้นการเตรียมความพร้อมในทุกระดับเพื่อให้สามารถผลักดันงานพัฒนาชุมชนที่จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น

อุปกรณ์และวิธีการ

การวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธี เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้มุ่งนำผลการวิจัยไปสู่ภาคปฏิบัติจริงเพื่อให้ได้ผลที่ตรงที่สุด ต้องการข้อค้นพบที่มีความแม่นยำหรือความถูกต้องและเชื่อถือได้ โดยใช้การวิจัยเชิงปริมาณนำ โดยผู้วิจัยใช้แนวคิดของ Cohen and Uphoff (1981) รายงานว่าการกำหนดรูปแบบการมีส่วนร่วมไว้ 4 อย่างมากำหนดเป็นข้อคำถามถึงรูปแบบกระบวนการมีส่วนร่วมด้วยวิธี Modified Priority Needs Index (PNI Modified) แล้วตามด้วยวิธีการตรวจสอบผลการวิจัยด้วยการวิจัยเชิงคุณภาพเป็นรายละเอียดเชิงลึกตามกระบวนการพัฒนาชุมชนในรูปแบบที่หลากหลายวิธีผู้วิจัยใช้สร้างกระบวนการใน

การวิจัยจากระยะที่ 1 ไปถึงระยะที่ 4 ในการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยในแต่ละระยะนั้นจะมีการใช้วิธีการวิจัยที่แตกต่างกันที่จะนำไปสู่การค้นหาคำตอบได้อย่างเหมาะสม โดยในระยะที่ 1 Decision making: ใช้วิธีการ appreciation influence control: AIC, ระยะที่ 2 Implementation: ใช้วิธีการ action research: AR ระยะที่ 3 Benefits: ใช้วิธีการ focus group discussion: FGD และระยะที่ 4 Evaluation: ใช้วิธีการ workshop

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร กลุ่มตัวอย่าง ในกระบวนการวิจัยเชิงปริมาณ

1) ประชากรคือประชาชนที่มีรายชื่อตามข้อมูลทะเบียนราษฎร์ขององค์การบริหารส่วนตำบลน้ำหมาน อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย จำนวน 4,040 คน จาก 6 หมู่บ้าน

2) กลุ่มตัวอย่างคือการหากลุ่มตัวอย่างด้วยการเปิดตารางของ R.V. Krejcie and D.W. Morgan กำหนดให้ค่าคลาดเคลื่อนของลักษณะที่สนใจในประชากร เท่ากับ 0.5 (Srisa-ard, 2013) ใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย โดยการนำรายชื่อผู้ที่มีรายชื่อการเลือกตั้งขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นครั้งล่าสุดมาวางเรียงต่อกันแล้วหาค่าอันตรภาคเพื่อให้ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 357 คน แล้วหาค่าสัดส่วนตามพื้นที่เพื่อให้เกิดการกระจายที่เหมาะสม ดัง Table 1

Table 1. Show the number and sample

List	Population			Sample group		
	Male (person)	Female (person)	Sum (person)	Male (person)	Female (person)	Sum (person)
MOO 1 Rai Muang Village	625	631	1,266	55	56	111
MOO 2 Huai Luang Sai Village	414	413	827	37	37	74
MOO 3 Pong Bia Village	188	178	366	16	15	31
MOO 4 Saan Village	193	193	386	17	17	34
MOO 5 Huai Si Siat Village	413	391	804	36	35	71
MOO 6 Rai Muang Tai Village	197	204	401	18	18	36
sum	2,030	2,010	4,040	179	178	357

Source: Resident registration information of Nam Man Subdistrict Administrative Organization, Mueang Loei District, Loei Province, 2023

กลุ่มเป้าหมาย ในกระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ

1) กลุ่มเป้าหมาย **ระยะที่ 1** เป็นการดำเนินการวิจัยโดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative approach) เพื่อค้นหาการเตรียมความพร้อมชุมชนสำหรับรองรับการท่องเที่ยวโดยชุมชนของตำบลน้ำหวาน อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย โดยใช้การประชุมเชิงปฏิบัติการด้วยกระบวนการ AIC ใช้ระยะเวลา 2 วันระหว่างวันที่ 7 - 12 พฤษภาคม 2566 โดยกำหนดให้ 1) กลุ่มผู้สนใจเข้าร่วมกระบวนการวิจัย 12 คน (ชุมชนละ 2 คน) และผู้นำชุมชน 6 คน ทีมผู้ช่วยนักวิจัย 3 คน และวิทยากรกระบวนการจากสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน จำกัด (พอช.) สาขาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 2 คน นอกจากนั้นกลุ่มผู้สนใจเข้าร่วมกระบวนการวิจัยและผู้นำชุมชน ได้ร่วมวางแผนการดำเนินวิจัยในระยะที่ 2 และระยะที่ 3

2) กลุ่มเป้าหมาย **ระยะที่ 2** เป็นการดำเนินการวิจัยโดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative approach) เพื่อสร้างกระบวนการมีส่วนร่วม ดำเนินการระหว่างเดือน มิถุนายน - สิงหาคม 2566 ใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการกลุ่มผู้เข้าร่วมได้แก่ 1) กลุ่มผู้สนใจเข้าร่วม

กระบวนการวิจัย 12 คน (ชุมชนละ 2 คน) และผู้นำชุมชน 6 คน ทีมผู้ช่วยนักวิจัย 3 คน และตัวแทนคณะกรรมการประสานงานสภาองค์กรชุมชนจังหวัดเลย (คปอ.) จำนวน 3 คน

3) กลุ่มเป้าหมาย **ระยะที่ 3** เป็นการดำเนินการวิจัยโดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อค้นหาแนวทางการกระจายผลประโยชน์ภายในกลุ่มผลประโยชน์ของโครงการทั้งทางบวกและทางลบที่เป็นผลเสียของโครงการ ใช้กระบวนการสนทนากลุ่มโดยการเชิญตัวแทนกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ตัวแทนกลุ่มผู้ปลูกสับปะรด ตัวแทนกลุ่มแม่บ้านแพ้น้ำหวาน ตัวแทนกลุ่มผู้ค้าสับปะรด ตัวแทนกลุ่มโฮมสเตย์ ตัวแทนผู้ปลูกกล้วย ผู้นำหมู่บ้าน 6 หมู่บ้าน และตัวแทนกลุ่มท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านไร่ม่วง รวมทั้งหมด 13 คน ผู้วิจัยเป็นผู้ดำเนินรายการ จัดกิจกรรมในเดือน สิงหาคม 2566 ณ ที่ทำการผู้ใหญ่บ้านบ้านไร่ม่วง หมู่ที่ 1

4) กลุ่มเป้าหมาย **ระยะที่ 4** เป็นการดำเนินการวิจัยโดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อค้นหาการมีส่วนร่วมในการประเมินผล ผู้วิจัยได้ใช้แบบประเมินขององค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน)

(อพท.) ประเมินผลการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน จำนวน 5 ด้าน ด้านละ 10 คะแนน ด้วยวิธีประชุมเชิงปฏิบัติการ กลุ่มอาชีพในหมู่บ้าน กลุ่มผู้นำหมู่บ้าน กลุ่มผู้สนใจการท่องเที่ยวโดยชุมชน รวม 30 คน จาก 6 หมู่บ้าน ๆ ละ 5 คน

กระบวนการการทำงานกับพื้นที่ในกลุ่มเป้าหมายทั้ง 4 ระยะ เป็นความร่วมมือทั้งคนภายในโดยคนในชุมชนและผู้นำชุมชน รวมทั้งคนภายนอกชุมชนที่เป็นนักวิจัยและองค์กรที่เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการวิจัยตั้งแต่ประชุมเชิงปฏิบัติการด้วยกระบวนการ AIC กระบวนการสนทนากลุ่ม และการมีส่วนร่วมในการประเมินผล

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1) การวิจัยเชิงปริมาณใช้แบบสอบถามในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถามชนิดมาตรประมาณค่า 5 ระดับ ตามแบบของ ลิเคิร์ท เพื่อศึกษาสภาพที่เป็นอยู่ และสภาพที่ควรจะเป็น (realistic condition & expectation condition) แบบประมาณค่าโดยใช้เกณฑ์กำหนดน้ำหนักคะแนนและมาตรประมาณค่า 5 ระดับ หาความเชื่อมั่นของเครื่องมือแบบมาตราส่วนประมาณค่า (reliability) โดยวิธีของ Cronbach ได้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อย่างง่ายที่ระดับ 0.71 ในงานวิจัย กำหนดเกณฑ์การแปลความหมายของค่าคะแนนตามวิธีของ Srisa-ard (2013) มี 5 ระดับ คือ

ค่าเฉลี่ย 4.51 – 5.00 หมายถึง สภาพปัจจุบันและสภาพที่คาดหวังอยู่ในระดับมากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.51 – 4.50 หมายถึง สภาพปัจจุบันและสภาพที่คาดหวังอยู่ในระดับมาก

ค่าเฉลี่ย 2.51 – 3.50 หมายถึง สภาพปัจจุบันและสภาพที่คาดหวังอยู่ในระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.51 – 2.50 หมายถึง สภาพปัจจุบันและสภาพที่คาดหวังอยู่ในระดับน้อย

ค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.50 หมายถึง สภาพปัจจุบันและสภาพที่คาดหวังอยู่ในระดับน้อยที่สุด

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการวิจัยเชิงปริมาณวิเคราะห์ด้วยสถิติด้วยค่าร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าเฉลี่ย ส่วนข้อมูลจากการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการจัดกระบวนการกลุ่มเพื่อค้นหาประเด็นสำหรับการเตรียมความพร้อมชุมชนเพื่อรองรับการท่องเที่ยว โดยชุมชนของตำบลน้ำหวาน อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย

2) การวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้เครื่องมือในการวิจัยดังนี้

2.1) เครื่องมือในระยะที่ 1 จะเป็นการดำเนินการวิจัยเพื่อค้นหาการเตรียมความพร้อมของชุมชนสำหรับรองรับการท่องเที่ยวโดยชุมชน ดำเนินการในเดือนพฤษภาคม 2566 ใช้การประชุมเชิงปฏิบัติการด้วยกระบวนการ AIC ใช้เครื่องมือคือ ประเด็นการประชุมในกระบวนการ A1, A2, I1, I2, C1, C2 หาความเที่ยงตรง (validity) โดยผู้ทรงคุณวุฒิที่มีประสบการณ์ไม่น้อยกว่า 10 ปี ในด้านการพัฒนาชุมชน จำนวน 2 คน ด้านการพัฒนาสังคม จำนวน 2 คน และด้านยุทธศาสตร์การพัฒนาท้องถิ่น จำนวน 1 คน รวมทั้งสิ้นจำนวน 5 คน

2.2) เครื่องมือในระยะที่ 2 เป็นการดำเนินการวิจัยเพื่อสร้างกระบวนการมีส่วนร่วม ดำเนินการระหว่างเดือน มิถุนายน - สิงหาคม 2566 ใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการ ใช้เครื่องมือคือ แบบสัมภาษณ์หาความเที่ยงตรง โดยผู้ทรงคุณวุฒิในด้านการพัฒนาชุมชน จำนวน 2 คน ด้านการพัฒนาสังคม จำนวน 2 คน และด้านยุทธศาสตร์การพัฒนาท้องถิ่น จำนวน 1 คน รวมทั้งสิ้นจำนวน 5 คน

2.3) เครื่องมือในระยะที่ 3 เป็นการดำเนินการวิจัยเพื่อค้นหาแนวทางการกระจายผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นภายในกลุ่ม ผลประโยชน์ของโครงการทั้งทางบวกและทางลบที่เป็นผลเสียของโครงการ ใช้กระบวนการสนทนากลุ่ม จัดกิจกรรมขึ้นในเดือน สิงหาคม 2566 ใช้เครื่องมือคือประเด็นสนทนากลุ่ม หาความเที่ยงตรง โดยผู้ทรงคุณวุฒิในด้านการพัฒนาชุมชน จำนวน 2 คน ด้านการพัฒนา

สังคม จำนวน 2 คน และด้านยุทธศาสตร์การพัฒนาท้องถิ่น จำนวน 1 คน รวมทั้งสิ้นจำนวน 5 คน

2.4) เครื่องมือในระยะที่ 4 เป็นการดำเนินการวิจัยเพื่อค้นหาการมีส่วนร่วมในการประเมินผล ผู้วิจัยได้ใช้แบบประเมินขององค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน) (อพท.) ประเมินผลการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน จำนวน 5 ด้าน ด้านละ 10 คะแนน จัดกิจกรรมขึ้นในเดือน กันยายน 2566 ด้วยวิธีประชุมเชิงปฏิบัติการ วัดและประเมินด้วยเกณฑ์มาตรฐานการท่องเที่ยวโดยชุมชนของ อพท.

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเตรียมความพร้อมเพื่อเพิ่มศักยภาพชุมชนสำหรับรองรับการท่องเที่ยวโดยชุมชนของตำบลน้ำหวาน อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลยได้ดำเนินการตั้งแต่ เดือนเมษายน พ.ศ.2566 - ธันวาคม พ.ศ.2566 มีขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูล โดย 1) ประสานภาคีเครือข่ายร่วมออกแบบการวิจัย

2) ประสาน พอช. ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เพื่อขอรับงบประมาณสนับสนุนกิจกรรม 3) ทำหนังสือขออนุญาตประชุมเพื่อทำความเข้าใจกับ คปอ. เลย และสภาองค์กรชุมชนตำบลน้ำหวาน 4) ทำหนังสือถึงผู้นำหมู่บ้านเพื่อขออนุญาตจัดเก็บข้อมูลและจัดกิจกรรมเวทีวิจัย 5) ทำหนังสือนำเสนอข้อมูลวิจัยที่เสร็จเรียบร้อยแล้วให้กับ คปอ. เลย และสภาองค์กรชุมชนตำบลน้ำหวาน เพื่อนำไปปรับปรุงการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนตามผลการวิจัยต่อไป 6) สภาองค์กรชุมชนตำบลน้ำหวานไปประชุมและวางแผนการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนของตำบลน้ำหวานต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้วิธีวิจัยแบบผสานวิธี โดยวิเคราะห์ข้อมูล แบ่งออกเป็นดังนี้

1) วิเคราะห์เอกสาร (Documentary Analysis) จะใช้กับการวิจัยเอกสาร โดยใช้วิธีการ

วิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ได้แก่การวิเคราะห์เนื้อหาจากหนังสือต่าง ๆ

2) ค้นหาความต้องการจำเป็นโดยแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่า PNI modified

3) ศึกษากระบวนการในการเตรียมความพร้อมโดย กระบวนการ AIC การวิจัยเชิงปฏิบัติการ การสนทนากลุ่ม และวิธีการประชุมเชิงปฏิบัติการ ใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (content Analysis) และวิเคราะห์ข้อความ (Discourse Analysis)

4) วิเคราะห์ข้อมูลจากการค้นหาการมีส่วนร่วมในการประเมินผลใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติพรรณนา (data analysis)

ผลการศึกษา

1. ผลการศึกษาความต้องการจำเป็นในการเตรียมความพร้อมชุมชนสำหรับรองรับการท่องเที่ยวโดยชุมชนของตำบลน้ำหวานอำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย

การวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นและการจัดลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นในการเตรียมความพร้อมรับการท่องเที่ยวของตำบลน้ำหวาน พบว่า มีความต้องการจำเป็นทุกด้านในระดับมากที่สุด โดยมีค่า PNI modified รวมอยู่ที่ระดับ 0.65 ซึ่งมีค่ามากที่สุด และเมื่อพิจารณาภาพรวมรายด้านแต่ละด้านทั้งหมดพบว่า ด้าน Benefits พบเป็นลำดับแรก ค่า PNI modified = 0.93 รองลงมาได้แก่ ด้าน Evaluation มีความต้องการจำเป็นในลำดับที่สอง ค่า PNI modified = 0.92 ด้าน Implementation มีความต้องการจำเป็นในลำดับที่สาม ค่า PNI modified = 0.83 และด้าน Decision making มีความต้องการจำเป็นในลำดับที่สุดท้าย ค่า PNI modified = 0.69

Table 2. Analysis of necessary needs in preparation for tourism in Nam Man Subdistrict

List	Current condition (D)			Expected condition (I)			PNI	Number
	$\bar{X}$	SD	Rate opinions	$\bar{X}$	SD	Rate opinions		
1 Decision making	2.74	0.12	Neutral	4.64	0.11	Strongly agree	0.69	4
2 Implementation	2.51	1.01	Disagree	4.59	0.50	Strongly agree	0.83	3
3 Benefits	2.46	0.94	Disagree	4.74	0.06	Strongly agree	0.93	1
4 Evaluation	2.39	1.16	Disagree	4.59	0.43	Strongly agree	0.92	2
sum	2.50	0.55	Disagree	4.63	0.40	Strongly agree	0.65	

2. ผลการศึกษากระบวนการในการเตรียมความพร้อมชุมชนสำหรับรองรับการท่องเที่ยวโดยชุมชนของตำบลน้ำหวาน อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย

การวิจัยขั้นต่อมาเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อค้นหาและกระตุ้นให้ชุมชนตระหนักในการเตรียมความพร้อมของชุมชนเพื่อรองรับการท่องเที่ยวโดยชุมชนตำบลน้ำหวาน อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย ผลการวิจัยมีดังนี้

2.1 ระยะที่ 1 Decision making: การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ

ในกระบวนการตัดสินใจในขั้นตอนนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อที่จะได้ค้นหาความต้องการและจัดลำดับความสำคัญในการดำเนินการเพื่อเตรียมความพร้อมชุมชนรับการท่องเที่ยว โดยที่ประชุมเสนอว่าความต้องการลำดับที่ 1) การเตรียมความพร้อมของสถานที่ท่องเที่ยวเพื่อให้พร้อมต่อการรองรับการท่องเที่ยวโดยชุมชน ได้แก่ กลุ่มล่องแพน้ำหวานสวนเงาะ สวนลิ้นจี่ ผู้ปลูกสับปะรด กลุ่มอาชีพแต่ละหมู่บ้าน เป็นต้น 2) การเตรียมสินค้าชุมชนต้อนรับนักท่องเที่ยว ทั้งนี้ต้องเป็นสินค้าที่ชุมชนเป็นเจ้าของปัจจัยในการผลิตทั้งหมด และ 3) การเตรียมความพร้อมบ้านพักหรือโฮมสเตย์ เอาไว้สำหรับให้นักท่องเที่ยวที่จะเข้ามาพักค้างคืน หลังจากนั้นได้ให้

ผู้เข้าร่วมกระบวนการเลือกรูปแบบการดำเนินงานโครงการและผู้ที่จะเข้ามาเกี่ยวข้องหรือรับผิดชอบในแต่ละโครงการ ซึ่งในขั้นตอนนี้ได้มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างกันเพื่อให้พร้อมดำเนินการทั้งนี้มีการสัมภาษณ์ อาทิ คุณณู กล่าวว่า “การประชุมแบบนี้ดีมาก มีคนหลายกลุ่มจากหลายหมู่บ้านมาร่วมกันแสดงความคิดเห็น โดยเฉพาะเรื่องการท่องเที่ยวที่ทางอาจารย์จากราชภัฏมาร่วมกับทางบ้านไร่ม่วงไว้ สามารถเชื่อมโยงกันได้เป็นอย่างดีเพราะตอนนี้บ้านไร่ม่วงได้เตรียมไว้ส่วนหนึ่งแล้ว ถ้าหมู่บ้านอื่นเตรียมความพร้อมแล้วจะทำให้ภาพรวมทั้งตำบลพร้อมรับการท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี...” (สัมภาษณ์ 2 พฤษภาคม 2566) สอดคล้องกับ คุณมวล ผู้เข้าร่วมกระบวนการกล่าวว่า “...การประชุมวันนี้ทำให้เห็นความตั้งใจของชาวบ้าน ความสนใจที่จะพัฒนาครอบครัวด้วยการใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นมาร่วมกันของแต่ละหมู่บ้าน นับเป็นการเตรียมความพร้อมที่ดีเพราะเมื่อไหร่ที่โควิดเริ่มหายไปนักท่องเที่ยวเริ่มออกมาบ้านเราจะได้มีรายได้มากขึ้น...” (สัมภาษณ์ 2 พฤษภาคม 2566) และสอดคล้องกับคุณสิริ ผู้สนใจการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ได้เสนอความเห็น “การเตรียมความพร้อมตามมติที่ประชุมครั้งนี้มีความเหมาะสมกับหมู่บ้านดีมาก เพราะถ้าทำได้หมดจะทำให้หมู่บ้านมีความพร้อมทั้ง

ในด้านสถานที่ท่องเที่ยว สินค้าชุมชนที่จะนำมาสนับสนุนการท่องเที่ยวและที่พักของนักท่องเที่ยว แต่ที่เป็นห่วงคือความต่อเนื่องของราชภัฏจะมาช่วยต่อเนื่องหรือเปล่า ไม่อยากให้มาส่งเสริมแล้วหายไปอย่างน้อยกลับมาให้กำลังใจก็ยังดี...” (สัมภาษณ์ 2 พฤษภาคม 2566)

2.2 ระยะที่ 2 Implementation: การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน

ในกระบวนการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานนี้เป็นส่วนที่ดำเนินการจากระยะที่ 1 โดยเริ่มตั้งแต่เดือน มิถุนายน - สิงหาคม ปีพ.ศ. 2566 ซึ่งใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการ ผู้วิจัยร่วมกับชาวบ้านดำเนินการบางส่วนที่สามารถดำเนินการได้ หมู่บ้านละ 2 คน รวม 12 คน มีกระบวนการคือ ขั้นที่ 1 การอบรมการจัดการที่พัก โฮมสเตย์ของชุมชนวิทยากรโดย ดร.ชนกฤต ภัทรธรรธ องค์กรบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน) และหัวข้อการเป็นนักสื่อความหมายในชุมชน วิทยากรโดยประธานสภาองค์กรชุมชนตำบลจังหวัดเลย ขั้นที่ 2 ดำเนินการทดลองท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยว โดยผู้วิจัยและนักศึกษาสาขาพัฒนาสังคม ได้สวมบทบาทเป็นนักท่องเที่ยว ทดลองท่องเที่ยวเป็นระยะเวลา 1 วัน ผลการวิจัยพบว่า ด้านแหล่งท่องเที่ยว คณะกรรมการแต่ละหมู่บ้านได้กำหนดจุดท่องเที่ยวและจุดเช็คอินสำหรับถ่ายรูป การเดินทางไปแหล่งท่องเที่ยวและความสะดวก ปลอดภัยตลอดการเดินทาง ด้านสินค้าชุมชนและการต้อนรับนักท่องเที่ยว พบว่าปัจจัยในการผลิตทั้งหมดนั้นเป็นสิ่งที่หาได้จากชุมชน อาทิ เงาะอินทรีย์ สับปะรดกวน น้ำดื่ม เป็นต้น มีเพียงพอต่อการผลิตและนำไปใช้ประโยชน์ และด้านการเตรียมบ้านพักหรือโฮมสเตย์ พบว่าบ้านที่ผลไม้มากพร้อมอาสาสมัครเป็นตัวอย่างครั้งนี้ยังไม่เข้าใจในการให้บริการนักท่องเที่ยว ไม่สามารถสื่อสารกับนักท่องเที่ยวได้ถูกจังหวะและยังรู้สึกกลัว เกรงใจนักท่องเที่ยว ทั้งนี้ผลการสัมภาษณ์ผู้นำที่เป็นทางการบ้านไร่ม่วง กล่าวว่า “...ที่หมู่บ้านมีกลุ่มผลิตขนม

จากผลไม้ไม่ได้หลายอย่าง ส่วนมาจะผลิตตามที่ลูกค้าสั่งมากกว่า ส่วนบ้านพักนักท่องเที่ยวนั้นเจ้าของบ้านยังมีมือใหม่ ต้องให้มีการทดสอบอีกหลายๆ รอบ น่าจะพร้อมกว่านี้มาก...” สอดคล้องกับผู้ช่วยผู้นำที่เป็นทางการบ้านโป่งเปี้ยวที่กล่าวว่า “บ้านโป่งเปี้ยวมีกลุ่มท่องเที่ยวโดยชุมชน มีประสบการณ์รับนักท่องเที่ยวมาบ้าง แต่แหล่งท่องเที่ยวแพน้ำหามานได้ซบเซาลงหลังการแพร่ระบาดโควิด 19 การทดลองเที่ยวครั้งนี้ทางหมู่บ้านมีปัญหาเรื่องที่พักอดรมากกว่าเพราะไม่มีพื้นที่ในการจอดจำนวนมากจริง ๆ...” และสอดคล้องกับผู้ใหญ่บ้านห้วยหลวงไซ กล่าวว่า “...วัตถุดิบสำหรับทำผลิตภัณฑ์มีมากทั้งสับปะรด แก้วมังกร เงาะ สามารถนำมาผลิตเป็นผลิตภัณฑ์ชุมชนได้ แต่การทำเป็นจุดถ่ายรูปยังต้องเตรียมอีกมาก ที่ต้องการพัฒนาคือสะพานไม้เดินไปถ้ำยรูปเพราะตอนนี้ใช้ทางเดินธรรมชาติ ไม่เหมาะมากในฤดูฝน...”

2.3 ระยะที่ 3 Benefits: การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์

ในขั้นตอนนี้ผู้วิจัยได้เน้นความสำคัญเนื่องจากการวิเคราะห์ค่าความต้องการจำเป็นพบว่าชุมชนมีความต้องการเป็นลำดับแรก ที่มิวิจัยได้เลือกใช้กระบวนการสนทนากลุ่ม เพื่อค้นหาแนวทางการกระจายผลประโยชน์ภายในกลุ่ม ผลประโยชน์ของโครงการทั้งทางบวกและทางลบที่เป็นผลเสียของโครงการ ซึ่งจะเป็ประโยชน์และเป็นโทษต่อหมู่บ้านและชาวบ้านด้วย ผลการวิจัยพบว่า 1) ด้านการเตรียมความพร้อมของสถานที่ท่องเที่ยวเพื่อให้พร้อมต่อการรองรับการท่องเที่ยวโดยชุมชน ได้แก่ อ่างน้ำหามานตอนบน สวนเงาะ สวนลิ้นจี่ สวนแก้วมังกร กลุ่มอาชีพแต่ละหมู่บ้าน เป็นต้น ทั้งนี้เนื่องจากว่าความอยู่รอดปลอดภัยของหมู่บ้านจะขึ้นอยู่กับฐานทรัพยากรธรรมชาติ วิถีชีวิตและวัฒนธรรมของคนท้องถิ่นที่ต่างก็มีความเชื่อมโยงและผูกพันกับทรัพยากร ดิน น้ำ ป่าไม้ ดังนั้นแล้วการท่องเที่ยวโดยชุมชนจึงเป็นเครื่องมือในการส่งเสริมการจัดการทรัพยากรอย่างยั่งยืน ก่อให้เกิดความภาคภูมิใจของคนในหมู่บ้าน ทำให้เกิดการสื่อสารที่นำไปสู่การแก้ไข

ปัญหาความขัดแย้งในหมู่บ้านได้ และมีการจัดสรรรายได้จากการท่องเที่ยวเพื่อนำไปสนับสนุนกิจกรรมการพัฒนาต่างๆ ได้ และก่อให้เกิดการแสวงหาแนวทางการสร้างความร่วมมือกับหน่วยงานอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อไม่ให้เกิดปัญหาเหมือนกรณีบ้านกลางที่ถูกสั่งให้งดจัดกิจกรรมท่องเที่ยวเพราะเป็นพื้นที่ป่าสงวน 2) ด้านการเตรียมสินค้าชุมชนต้อนรับนักท่องเที่ยว ซึ่งล้วนแต่เป็นสินค้าที่ชุมชนเป็นเจ้าของปัจจัยในการผลิตทั้งหมด การท่องเที่ยวนี้เป็นการดึงนักท่องเที่ยวมาเรียนรู้เอกลักษณ์หมู่บ้าน โดยสิ่งที่จะทำให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวคือการมีวิถีชีวิตที่แตกต่างกับบนฐานวัฒนธรรมเดิม มีจุดดึงดูดคือวิถีชีวิต (way of life) ที่เรียบง่ายและมีการดำรงชีวิตที่ผูกพันกับธรรมชาติ การท่องเที่ยวโดยชุมชนจึงเป็นรายได้เสริมที่สามารถนำรายได้ไปสู่การพัฒนาทั้งเรื่องของ รายได้ การออมสวัสดิการ หรือเป็นทุนการศึกษาให้กับลูกหลานได้ โดยที่ชาวบ้านยังคงดำเนินวิถีชีวิตแบบเดิมหรือสร้างทางเลือกอื่นขึ้นมาได้ ในการสร้างอาชีพเสริมด้านการท่องเที่ยวนี้ จะก่อให้เกิดการสร้างงานที่หลากหลายให้กับคนในหมู่บ้าน แต่ผลจากการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่ก่อให้เกิดรายได้เสริม กลับทำให้ชาวบ้านไม่คิดที่นำไปสู่การสร้างให้เกิดการพึ่งพารายได้หลักจากการท่องเที่ยว และให้ชาวบ้านดำรงชีวิตได้อย่างปกติต่อไปแม้ว่าจะมีนักท่องเที่ยวมาเที่ยวหรือไม่ และ 3) การเตรียมความพร้อมบ้านพักหรือโฮมสเตย์ เอาไว้สำหรับให้นักท่องเที่ยวที่จะเข้ามาพักค้างคืน ซึ่งถือได้ว่าเป็นความภาคภูมิใจในความเป็นท้องถิ่นของตน ผ่านความร่วมมือและความสามัคคีของคนในหมู่บ้านร่วมกัน การมีพื้นที่ทางสังคม ได้รับการยอมรับจากคนภายนอก เป็นหัวใจสำคัญของการคงอยู่และเข้มแข็งของหมู่บ้าน การท่องเที่ยวโดยชุมชนช่วยให้คนในชุมชนได้มีส่วนร่วมและกำหนดทิศทางของชุมชนต่อการท่องเที่ยว มีการจัดการความรู้ภายในชุมชน มีการพัฒนาทักษะและเพิ่มเติมความรู้ใหม่ให้กับคนในหมู่บ้านในการบริหารจัดการท่องเที่ยว สร้างความมั่นใจในการ

พูดคุยแลกเปลี่ยนกับคนภายนอก เกิดความเชื่อมั่นให้คนในหมู่บ้านในการนำเสนอ ตัวตนของหมู่บ้านกับนักท่องเที่ยวจากภายนอก ดังนั้นการนำเสนอประสบการณ์และความสำเร็จในการพัฒนากับคนและหน่วยงานที่มาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ซึ่งนอกจากเป็นการพัฒนา “คนใน” แล้วยังให้การศึกษากับ “คนนอก” ด้วย

2.4 ระยะที่ 4 Evaluation: การมีส่วนร่วมในการประเมินผล

การมีส่วนร่วมในการประเมินผล ทีมวิจัยได้ใช้แบบประเมินของ องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน) (อพท.) ที่ใช้ประเมินผลการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน จำนวน 5 ด้าน ด้านละ 10 คะแนน ดังนี้

ด้านที่ 1 การบริหารจัดการการท่องเที่ยว โดยชุมชน (คะแนนเต็ม 10) ทำแล้วบางส่วนแต่ยังไม่ครอบคลุม

ผลรวม = (จำนวนข้อที่ทำแล้ว (10) × 0.67) = 6.70

ด้านที่ 2 การจัดการเศรษฐกิจ สังคม และคุณภาพชีวิต (คะแนนเต็ม 10) กำลังขยายแนวความคิด

ผลรวม = (จำนวนข้อที่ทำแล้ว (2) × 2.00) = 4.00

ด้านที่ 3 การอนุรักษ์และส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรมชุมชน (คะแนนเต็ม 10) ทำบางส่วนไปบ้างแล้ว

ผลรวม = (จำนวนข้อที่ทำแล้ว (2) × 2.50) = 5.00

ด้านที่ 4 การจัดการทรัพยากรธรรมชาติหรือสิ่งแวดล้อม (คะแนนเต็ม 10) ทำแล้วแต่ยังไม่ครอบคลุมทุกหมู่บ้าน

ผลรวม = (จำนวนข้อที่ทำแล้ว (3) × 2.00) = 6.00

ด้านที่ 5 คุณภาพการบริการการท่องเที่ยว (คะแนนเต็ม 10) ทำแล้วและบางส่วนเริ่มเปิดรับได้

ผลรวม = (จำนวนข้อที่ทำแล้ว (6) × 1.25) = 7.50

จากข้อมูลข้างต้น ผลการวิจัยพบว่า จากคะแนนเต็ม 10 คะแนน ด้านที่ 1 การบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน ได้คะแนน 6.70 คะแนน ด้านที่ 2 การจัดการเศรษฐกิจ สังคมและคุณภาพ

ชีวิต ได้คะแนน 4.00 คะแนน ด้านที่ 3 การอนุรักษ์ และส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรมชุมชน ได้คะแนน 5.00 คะแนน ด้านที่ 4 การจัดการทรัพยากรธรรมชาติ หรือสิ่งแวดล้อม ได้คะแนน 6.00 คะแนน และด้านที่ 5 คุณภาพการบริการการท่องเที่ยว ได้คะแนน 7.50 คะแนน การมีส่วนร่วมในการประเมินผลนั้นสิ่งสำคัญ จะต้องสังเกต คือ ความเห็น (views) ความชอบ (preferences) และความคาดหวัง (expectation) พบว่าจุดเด่นของการเตรียมความพร้อมของชุมชนนั้น จะพบในด้านที่ 5 ด้านคุณภาพการบริการและการจัดการท่องเที่ยว ส่วนด้านที่ 2 ด้านการจัดการ เศรษฐกิจ สังคม และคุณภาพชีวิตยังมีอยู่ในระดับ ต่ำ เนื่องจากยังอยู่ในระหว่างดำเนินการและยังไม่ ครอบคลุมทั้งพื้นที่

อภิปรายผล

1.) ผลการวิเคราะห์ความต้องการจำเป็น และการจัดลำดับความสำคัญของความต้องการ จำเป็นในการเตรียมความพร้อมรับการท่องเที่ยวของ ตำบลน้ำหวาน พบว่า

1.1 มีความต้องการจำเป็นทุกด้าน ในระดับมากที่สุด โดยมีค่า PNI modified อยู่ที่ระดับ 0.65 ซึ่งมีความมากที่สุด จากผลการวิจัยดังกล่าวสะท้อนให้เห็นได้ว่าการเตรียมความพร้อมรับการท่องเที่ยว ของตำบลน้ำหวานนั้นมีความต้องการจำเป็นทุกด้าน ทั้งนี้เนื่องจากในชุมชนมีหน่วยงานภาครัฐคือสำนักงาน พัฒนาชุมชนเข้ามาส่งเสริมกลุ่มอาชีพในชุมชน มีกลุ่ม แม่บ้าน กลุ่มวิสาหกิจชุมชนและองค์กรบริหารส่วน ตำบลน้ำหวานให้การสนับสนุนงบประมาณในการ พัฒนาชุมชนท้องถิ่นทั้งในด้านการแปรรูปผลิตภัณฑ์ ทางเกษตร การส่งเสริมการพัฒนาสิ่งแวดล้อมเพื่อ การท่องเที่ยวเป็นอย่างดี จึงส่งผลต่อการรับรู้ถึงการ ปฏิบัติจริงและความคาดหวังต่อการพัฒนาการ ท่องเที่ยวเป็นอย่างดี สอดคล้องกับงานวิจัยของ (Saenphuwa, 2023) ที่พบว่าการศึกษาที่มีความ เข้มแข็งนั้นต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของสมาชิกใน ชุมชน ตั้งแต่ขั้นตอนของการประชุมร่วมวางแผน

ร่วมกันของสมาชิกในชุมชนการเสนอความต้องการโดย การวิเคราะห์ศักยภาพของกลุ่มชุมชนตนเองนั้น จะทำ ให้การพัฒนาที่เกิดจากสมาชิกของคนในชุมชนร่วมกัน พัฒนาเพื่อสร้างผลิตภัณฑ์ตัวใหม่ รวมทั้งการสร้าง มูลค่าเพิ่มให้ผลิตภัณฑ์ของชุมชน โดยการใช้ กระบวนการมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชนหรือกลุ่ม เพื่อให้เกิดความเป็นเจ้าของ การกระตุ้นส่งเสริมให้ ชุมชนร่วมมือร่วมใจกันในการพัฒนาให้เกิดความยั่งยืน และสร้างรายได้

1.2 การรับฟังความคิดเห็นและ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ของนักท่องเที่ยวอย่างสม่ำเสมอ ทำ ให้ผลิตภัณฑ์ที่จำหน่ายนั้นมีคุณภาพ และงานวิจัยของ Srichanthawong *et al.* (2020) รายงานว่า การเปิด พื้นที่ชุมชนเป็นพื้นที่การท่องเที่ยว โดยที่คนในชุมชน ทุกคนต้องมีส่วนร่วมรับรู้ เรียนรู้ การวางแผนการ จัดการท่องเที่ยวทุกด้าน เช่น 1) ด้านบุคลากร ท่องเที่ยว 2) ด้านการตลาดและการประชาสัมพันธ์ 3) ด้านผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยว 4) ด้านการจัดการ ท่องเที่ยว และ 5) ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว อย่างไร ก็ดีการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่ด้นั้น คนในชุมชน จะต้องร่วมดำเนินการจัดการ ร่วมกันแก้ไข ปัญหาและ อุปสรรค มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบกิจกรรมการ ท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง โดยในการวิจัยครั้งนี้มีความ สอดคล้องในประเด็นที่สามารถระบุความต้องการ จำเป็นในการเตรียมความพร้อมชุมชนสำหรับรองรับ การท่องเที่ยวโดยชุมชนของตำบลน้ำหวานและยังระบุ ชัดจำกัดของชุมชนว่ายังต้องเพิ่มในด้านการสื่อ ความหมาย การประชาสัมพันธ์ให้มากขึ้น

1.3 สิ่งสำคัญของการพัฒนาท่องเที่ยวโดย กระบวนการชุมชนที่กล่าวมาทั้งหมดเปรียบเสมือนการ เสริมสร้างพลังชุมชนให้เกิดการรวมตัวกันของชุมชนที่ เข้มแข็ง มีความไว้วางใจเชื่อใจกัน เกื้อกูลกัน ช่วยเหลือ กันส่งผลให้ชุมชนนั้นสามารถปรับตัว แก้ไขปัญหาที่ เกิดขึ้น และกลับคืนสู่การดำเนินชีวิตตามปกติของ ชุมชนได้ ส่งเสริมให้เป็นชุมชนต้นแบบที่มีพลังเข้มแข็ง และสมานฉันท์เพื่อเป็นแบบอย่างให้ชุมชนอื่นได้เรียนรู้ ซึ่งสอดคล้องกับการนำทุนทางวัฒนธรรมและภูมิ

ปัญหาท้องถิ่นมาใช้ต้องผ่านกระบวนการแบบมีส่วนร่วมตั้งแต่การคิด การพูด การคุย การตัดสินใจ และการใช้ประโยชน์ร่วมกันของประชาชนที่ได้นำแนวคิดทุนทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นมาจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชน โดยการค้นหาแนวทางกระบวนการในส่วนต่างๆ มาประยุกต์ใช้จึงเป็นพื้นฐานในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน โดยให้คนในชุมชนได้ใช้ฐานความรู้ที่เหมาะสมกับวิถีชีวิตและเป็นกลไกสำคัญที่เป็นแรงผลักดันให้ชุมชนได้ปรับตัวอย่างสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของยุคสังคมในปัจจุบัน (Chutrakul, 2021)

2) การศึกษากระบวนการเตรียมความพร้อมชุมชนสำหรับรองรับการท่องเที่ยวโดยชุมชนของตำบลน้ำหวาน อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย ผู้วิจัยใช้แนวความคิดการพัฒนา 4 กระบวนการพบว่าผลการวิเคราะห์การเตรียมความพร้อมเพื่อเพิ่มศักยภาพชุมชนสำหรับรองรับการท่องเที่ยวโดยชุมชนของตำบลน้ำหวาน อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย พบว่าในระยะที่ 1 Decision making: พบว่าความต้องการลำดับที่ 1) การเตรียมความพร้อมของสถานที่ท่องเที่ยวเพื่อให้พร้อมต่อการรองรับการท่องเที่ยวโดยชุมชน 2) การเตรียมสินค้าชุมชนต้อนรับนักท่องเที่ยว 3) การเตรียมความพร้อมบ้านพักหรือโฮมสเตย์ ระยะที่ 2 Implementation: พบว่า ด้านแหล่งท่องเที่ยวได้กำหนดจุดท่องเที่ยวและจุดเช็คอินสำหรับถ่ายรูป ด้านสินค้าชุมชนและการต้อนรับนักท่องเที่ยวปัจจัยในการผลิตทั้งหมดนั้นเป็นสิ่งที่ทำได้จากชุมชน และด้านการเตรียมบ้านพักหรือโฮมสเตย์ไม่สามารถสื่อสารกับนักท่องเที่ยวได้ ส่วนระยะที่ 3 Benefits: พบว่า 1) การเตรียมสถานที่ท่องเที่ยว 2) การเตรียมสินค้าชุมชน 3) การเตรียมบ้านพักหรือโฮมสเตย์ ระยะที่ 4 Evaluation: พบว่าด้านคุณภาพการบริการการท่องเที่ยว (คะแนนเต็ม 10) พบมากที่สุดที่คะแนน 7.50 สอดคล้องกับ Phoungmanee *et al.* (2023) รายงานว่าการศึกษารื่องการพัฒนาศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวของชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านพองหนีบ (ชพพ.) ตำบลศรีฐาน อำเภอภู

กระดึง จังหวัดเลย พบว่า การจัดสำหรับอาหารเพื่อต้อนรับนักท่องเที่ยวนอกจากมีส่วนสำคัญในการสร้างรายได้ให้แก่ชุมชน อาหารพื้นบ้านยังเป็นเครื่องมือที่ใช้ถ่ายทอดองค์ความรู้เกี่ยวกับวิถีชุมชนและอนุรักษ์มรดกภูมิปัญญาของบรรพบุรุษผ่านเรื่องเล่าคติความเชื่อที่สะท้อนผ่านกระบวนการทางความคิดจากการเลือกสรรวัตถุดิบ ขั้นตอนการปรุงอาหารและรูปแบบสำหรับอาหารซึ่งล้วนแสดงให้เห็นพลวัตของภูมิปัญญาพื้นบ้านในบริบทการท่องเที่ยวร่วมสมัย โดยในการวิจัยครั้งนี้เป็นการนำวัฒนธรรมชุมชนที่เป็นวิถีชุมชนมาสู่การสร้างเศรษฐกิจชุมชนเพื่อการพัฒนาชุมชนตามแนวคิด BCG ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 ที่ตั้งเป้าหมายเอาไว้เป็นอย่างดีและสอดคล้องกับ Bussaparoek and Niyaboon (2024) รายงานว่าศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชนชุมชนมีความเป็นไปได้สูงที่จะสามารถพัฒนาได้อย่างต่อเนื่อง จากการมีระบบสาธารณูปโภคและสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐานที่เพียงพอในส่วนของข้อเสนอกิจกรรมในการกระตุ้นการท่องเที่ยวตามนโยบายของภาครัฐทางชุมชนควรมีการใช้สื่อออนไลน์ในการเพิ่มช่องทางเพื่อการเข้าถึงของนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ

ความรู้ใหม่ที่เกิดขึ้นในกระบวนการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่ากระบวนการในการเตรียมความพร้อมรับการท่องเที่ยวของชุมชนนั้น ควรเตรียมความพร้อมใน 3 ด้านคือ 1) การเตรียมความพร้อมของสถานที่ท่องเที่ยวให้มีมีความพร้อมและดึงดูดนักท่องเที่ยวโดยคำนึงถึงความสะดวกสบาย ความปลอดภัย และการเข้าถึงสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ 2) การเตรียมสินค้าชุมชนรองรับความต้องการของนักท่องเที่ยว พร้อมทั้งนำเอกลักษณ์ของชุมชนมาประยุกต์ และ 3) การเตรียมความพร้อมบ้านพักหรือโฮมสเตย์ที่ต้องพัฒนาให้มีมาตรฐานความสะดวกสบายและปลอดภัย ผลการวิจัยสามารถนำไปพัฒนาให้ชุมชนต่างๆ เป็นบทเรียนเตรียมความพร้อมรับการท่องเที่ยวของชุมชนได้จากการนำหลักการเตรียมความพร้อม 3 ด้านไปประยุกต์ใช้ในพื้นที่ และสามารถนำไป

ปรับในแผนพัฒนาจังหวัดเลยที่เน้นแนวทางในการพัฒนาจังหวัดให้สามารถขับเคลื่อน การพัฒนาในแต่ ละมิติการพัฒนา ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การ ท่องเที่ยว การค้าการลงทุน ด้านทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม และด้านความมั่นคง โดยการบูรณา การร่วมกันระหว่างหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และ ภาคประชาสังคม ให้มีผลสัมฤทธิ์เป็นรูปธรรม สามารถนำไปปฏิบัติให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนและสามารถ แก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนในพื้นที่ได้ อย่างแท้จริง ทิศทางการพัฒนาจังหวัดเลยในปี พ.ศ. 2566-2570 จึงตั้งเป้าหมายการพัฒนาจังหวัดว่า “เป็น เมืองท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ” สามารถพัฒนาการ ท่องเที่ยวให้ได้มาตรฐานสู่ความยั่งยืน

สรุป

จากงานวิจัย พบว่า 1) การเตรียมความ พร้อมของชุมชนในด้าน Decision making, Implementation, Benefits และ Evaluation เป็น สิ่งจำเป็นที่จะทำให้ชุมชนรองรับการท่องเที่ยวชุมชน โดยเฉพาะด้าน Benefits และ 2) กระบวนการในการ เตรียมความพร้อมชุมชนสำหรับรองรับการท่องเที่ยว โดยชุมชนตำบลน้ำหมาน แบ่งออกเป็น 4 ระยะ ได้แก่ ระยะที่ 1 Decision making ระยะที่ 2 Implementation ระยะที่ 3 Benefits และระยะที่ 4 Evaluation พบว่าควรเตรียมความพร้อมใน 3 ด้านคือ 1) สถานที่ท่องเที่ยว 2) สินค้าชุมชน 3) บ้านพักหรือโฮมสเตย์ ดังนั้นชุมชนควรมีความพร้อม ทุกระดับเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงท่องเที่ยวใน อนาคต

เอกสารอ้างอิง

Bussaparoek, M. and C. Niyaboon. 2022. Developing Guideline for the Quality of Home Lodge for Travelers, Community Base Tourism of Ban Ko Rian Community, Ko Rian Subdistrict, Phra Nakhon Si

Ayutthaya District, Phra Nakhon Si Ayutthaya Province. Journals of Community Development and Life Quality 12(2): 94. (in Thai)

Choibamroong, T. 2021. Normal Happiness in the New Normal: Thai Tourism in Emergency Situations. Superior Printing House, Bangkok. 320 p. (in Thai)

Cohen, J.M. and N.T. Uphoff. 1980. Participation's place in rural development: Seeking clarity through specificity. World Development 8(3): 213-235.

Chutrakul, S. 2021. Development approach for community-based tourism in travel TV shows content in support of community-based tourism. Journals of Community Development and Life Quality 10(1): 35-44. (in Thai)

Dechtongkan, K. 2021. Developing and driving creative tourism towards sustainability under COVID-19 pandemic. Journal of International and Thai Tourism 17(2): 1-18. (in Thai)

Kongsorn, S., A. Niyomratjaroon And W. Pianthai. 2023. Consumers' satisfaction with the community development partnership of the community development partnership of the purple farm community enterprise group is guaranteed. pp. 307-312. In: Proceedings of 10th Loei Rajabhat National Academic Conference. Loei Rajabhat University, Loei. (in Thai)

Phoungmanee, T., N. Sriyapimar and K. Charoensuk. 2023. Potential development of tourism management of Ban Phong Neep community Tourism

Promotion Club (TPC), Si Than sub-district, Phu Kradueng district, Loei province. *Journal of Sustainable Tourism Development* 5(2): 1-24. (in Thai)

Saenphuwa, A. 2023. Creating value-added products of the local Chom Phra fishery community to raise level the economy of the Huai Thap Than-Bung Burh community. *Sisaket Rajabhat University Journal* 17(3): 209-226. (in Thai)

Srichanthawong, P., A. Hamanee and P. Mahapornphom. 2020. The development

of cultural ecotourism efficiency of PhuTaoPong, Na Ho-subdistrict, Dansai district, Loei province. *Research and Development Journal Loei Rajabhat University* 15(51): 33-43 . (in Thai)

Sriget, U. 2022. Community-based tourism for the sustainable development. *Western University Research Journal of Humanities and Social Science* 8(2): 270-279. (in Thai)

Srisa-ard, B. 2013. *Preliminary Research*. 9th ed. Suweeriyasan, Bangkok. 219 p. (in Thai)